

Licenční smlouva v autorském právu

JUDr. Jaroslav Buriánek, LL.M., DiS.

Ústav súkromného práva, Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola

Abstrakt: Rekodifikace českého soukromého práva s sebou přinesla zásadní koncepční změny, nová pravidla, novou a staronovou terminologii i instituty. Jednou ze změn uvedených v novém občanském zákoníku, zákoně č. 89/2012 Sb., je i kompletní úprava týkající se licenčních smluv k předmětům duševního vlastnictví. Licenční smlouva je zde nyní upravena na jednom místě v obecné podobě, kdy tato zahrnuje i průmyslová práva a následně ve zvláštních ustanoveních se pak věnuje právům hospodářským a kulturním spadajícím v důsledku vlastního předmětu pod ochranu autorského zákona. Pro svá specifika je pak i samostatně upravena licenční smlouva nakladatelská. Článek se bude zabývat licenční smlouvou v oblasti autorského práva, její podstatou, podmínkami pro její uzavření, významem, ale i úskalími, která v důsledku jejího uzavření mohou v praxi nastat.

Abstract: The recodification of Czech private law brought fundamental conceptual changes, new rules, new and old terminology and institutes. One of the changes mentioned in the new Civil Code, Act No. 89/2012 Coll., is a complete regulation regarding license agreements for intellectual property objects. The license agreement is now modified here in one place in a general form, where it also includes industrial rights, and then in special provisions it deals with economic and cultural rights falling under the protection of the copyright law as a result of its own subject matter. The publisher's license agreement is also separately adjusted for its specifics. The article will deal with the license agreement in the field of copyright, its essence, the conditions for its conclusion, its meaning, but also the pitfalls that may arise in practice as a result of its conclusion.

Klíčová slova: licenční smlouva, licence, autor, autorské dílo, autorské právo

Key words: license agreement, license, author, copyrighted work, copyright

Úvod

S ohledem na razantní politické, ekonomické a epidemiologické skutečnosti, kterými je v současnosti společnost globálně postižena, nastal jev vyznačující se tím, že se společenské dění, a to jak v oblasti kultury, obchodu, ale i zábavy přesouvá značně rychlým způsobem z reálného světa do virtuálního, digitálního světa, který podléhá nezadržitelnému rozvoji. V důsledku tohoto dochází i k masivnímu rozvoji informační společnosti, což umožňuje nekontrolovatelné šíření autorských děl v tomto prostředí, kdy čím dál tím častěji s rozmachem zejména síť internet dochází k užívání autorských děl v rozporu se zájmy autorů. Uživatelé sítě internet si dostatečně neuvědomují, že mnohdy nakládají s díly autorů neoprávněně, kdy prakticky takovým jednáním připravují autory o odměnu, jež jim ze zákona náleží. Uvedené ovšem platí pouze za předpokladu, že se nejedná o užití autorských děl na základě zákonných licencí omezujících autory ve výkonu jejich práv, mající však předem dané předpoklady pro takovéto užití díla bez souhlasu autora, které však musejí z podstaty vyhovět tříkrokovému testu.

Pro společnost je důležité, aby autorská tvorba byla zachována a podporována, jelikož právě z této je mnohdy tvořeno národní kulturní bohatství. Lidé by si tedy měli

uvědomovat hodnotu nehmotných statků představovaných právě autorskými díly, bez rozlišení, zda se jedná o dílo literární, umělecké či vědecké.¹ Zde pouze podotýkám, že pod ochranu autorského zákona spadá i databáze a počítačový program, který je chráněn jako dílo literární. Pod ochranu autorského zákona spadají i jiná důležitá díla tvořená autory v závislostním postavení, kdy se jedná zejména o díla školská či zaměstnanecká, mající pro společnost a její rozvoj zásadní význam. Zásadně by tedy mělo platit to, co profesor Telec popisuje ve své monografii, kdy uvádí pravidlo, podle něhož by to, co platí mimo síť v reálném světě, mělo platit i v prostředí digitálním na síti, a to jak z hlediska práva, tak i z hlediska morálky a zásad etiky.²

Důsledkem nedodržení těchto pravidel bývá to, že autorská díla jsou díky technologickému pokroku nekontrolovatelně rozmnožována a šířena prostřednictvím sítě internet způsoby, které nejsou v zájmu společnosti ani autorů, když toto může poškozovat jejich osobnostní a majetková práva k dílu.

¹ Srovnej § 2 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, kdy zde jsou vymezeny atributy nutné k tomu, aby výsledek v tvůrčí duševní činnosti člověka byl považován za autorské dílo.

² TELEC, I. *Právo duševního vlastnictví v informační společnosti*. Praha: Leges, 2015, 240 s., s. 11.

Autorské právo

Autorské právo souvisí s právem nehmotných statků, které je imanentní součástí práva občanského. Nehmotným statkem je zde nutno chápat jistý objekt obsahující konkrétní duševní obsah vnímatelný lidským smyslem, kdy jeho hodnota tkví právě v jeho nehmotné existenci a dále v nezávislosti na hmotném substrátu (nosiči), na kterém je materiálně ztělesněn. Podstatou se tedy u nehmotného statku jedná o jinou majetkovou hodnotu tvořenou určitým duševním obsahem, který lze vnímat lidskými smysly, přičemž jeho hodnota spočívá v nehmotné existenci a je nezávislá na jeho materializaci, tedy ztělesnění na hmotném substrátu. Zákonnou definici nehmotného statku soudobě nenalzáme, kdy by se tak ale s ohledem na jeho význam mělo v budoucí době stát a tento v zákoně definovat.

Právo nehmotných statků pod sebe subsumuje právo na ochranu osobnosti a práva duševního vlastnictví k výsledkům tvůrčí duševní činnosti fyzických osob. Právo duševního vlastnictví je shodně v ČR i SR větveno z důvodu systematiky a přehlednosti na oblast kulturní a hospodářskou, kdy právě kulturní oblast se zabývá nehmotnými statky spadajícími pod autorské právo, které je s ohledem na svůj obsah a předmět založeno na soukromoprávních principech vyvěrajících z občanského zákoníku. Speciální úpravou autorského práva je autorský zákon, který upravuje autorská práva autora k autorskému dílu, ale také i práva s autorským právem související, tedy práva týkající se výkonných umělců a jejich uměleckých výkonů, práva rozhlasových a televizních vysílatelů k jejich vysílání, práva výrobců zvukových a obrazových záznamů k jejich záznamům, práva pořizovatele databáze k jím vytvořené databázi, práva zveřejnitelů dosud nezveřejněného díla, u kterého uplynula doba trvání majetkových práv, ale i práva nakladatelů na odměnu a otázky spojené s kolektivní správou autorských práv a práv s autorským právem souvisejících.³

Současné chápání autorského práva je quasidualistické, kdy podstatou se tedy skládá z výhradních osobnostních a majetkových práv autora. Specifikem autorského práva je, že je zcela nezávislé na hmotném substrátu nesusícím autorské dílo. Pod pojmem autorské dílo je dle litery zákona nutné spatřovat autorská díla vyjádřená v jakémkoliv objektivně vnímatelné podobě, tedy i podobě elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na rozsah, účel či význam díla. Dílem je zde myšleno klasicky dílo slovesné, nejčastěji vyjádřené řečí či písmem, dále dílo hudební, hudebně dramatické či pouze dramatické, pantomimické, choreografické, ale i dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem, jež je fotografií obdobný, dále dílo kinematografické, výtvarné, audiovizuální, architektonické, grafické a sochařské a v neposlední řadě díla urbanistická a díla užitého umění a díla kartografická a počítačový program, přičemž se autorská práva vztahují, jak na celistvé dokončené dílo, tak na jeho vývojové fáze

i části, kdy ochraně autorského práva podléhají za podmínek předvídaných zákonem i názvy postav a jmen v díle uvedených. Zákon za dílo považuje i takové dílo, které vznikne zpracováním jiného díla. Spadá sem i překlad díla do rozličného jazyka, kdy ale tímto nejsou dotčena práva autorů díla takto zpracovávaného či do jiného jazyka převáděného.⁴ Z uvedeného plyne, že dílo ve smyslu autorského zákona je alfou omegou, na které je autorský zákon v souvislostech systematicky vystavěn. Na škodu věci zde spatřuji skutečnost, že v autorském zákoně pojem díla absentuje a tento ho determinuje pouze skrze seskupení pojmových znaků a v dalším dílo vymezuje jen na základě zákonné fikce díla, která je zakotvena v § 2 odst. 2 autorského zákona. Z hlediska autorského zákona je za dílo považován výtvar osobnosti člověka vykazující jedinečnost pocházející z jeho individuální tvůrčí duševní činnosti, přičemž je předpokládáno, že ona individualita vyvěrá z autorova osobního já, tedy nitra, fantazie a umu, a to za předpokladu, že tento výtvar je možné vyjádřit v objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, a to osobou odlišnou od autora a za splnění dalších předpokladů, že spadá do oblasti literární, umělecké nebo vědecké. Podmínky musí být splněny kumulativně, a to včetně toho, že dílo musí vykazovat určitou uměleckou a tržní hodnotu.⁵ V doktríně nalzáme kategorizaci děl dle oblasti tvorby, kdy tedy rozeznáváme díla vědecká, literární a umělecká.

Pokud se však jedná o způsob vyjádření díla, pak se demonstrativně může jednat o dílo hudební, slovesné, dramatické, pantomimické, výtvarné, kartografické, fotografické, audiovizuální, scénografické anebo o dílo užitého umění. Platí tedy, že autorské dílo, jakožto nehmotný statek a jeho nosič, jakožto hmotná věc, vykazují každý svůj právní režim, a to i přes skutečnost, že zachycením nehmotného statku na hmotném substrátu dochází k relativně trvalému spojení, které uživatelé mylně vnímají jako jeden právní režim. Autorské právo obsahuje speciální právní zásady oproti obecným zásadám občanského zákoníku, kdy tyto právě potlačují obecné principy, na nichž je občanský zákoník vystavěn. Příkladem je zde kogentní zásada autorského zákona vylučující převoditelnost autorského práva, kdy toto v důsledku utlačuje občanskoprávní princip smluvní volnosti respektující obvykle autonomii vůli smluvních stran. Autorské právo vzniká zásadně na principu bezformálnosti, kdy stačí, aby autor vytvořil dílo ve smyslu autorského zákona vnímatelné v objektivní podobě, nehledě na kvalitu a rozsah díla. Autorství takto vzniklé však lze přiznat pouze fyzické osobě, kdy pouze tato je nadána tvůrčí duševní činností. Autorské právo tedy podstatou zahrnuje práva autorů k jejím vlastním dílům, uvedené zajisté platí i pro výkonné umělce, výrobce zvukových a zvukově obrazových záznamů i televizní

³ BAČÁROVÁ, R. *Zmluvné závázky v autorském práve*. Bratislava: C. H. Beck, 2018. 256 s. ISBN 978-80-89603-63-3. s. 1.

⁴ Ve věci kategorizace díla srovnej § 2 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona.

⁵ DOBŘÍCHOVSKÝ, T. a kol. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018. 79 s. ISBN 978-80-87975-84-8. s. 31.

a rozhlasové vysílatele, a dále řeší vztahy týkající se problematiky jejich děl.

Objektivní autorské právo je klasicky představováno souborem práv a povinností, které autorovi k jeho dílu objektivní právo přiznává a subjektivním autorským právem je přirozené právo absolutní povahy existující i bez vůle člověka, což pramení z Listiny základních práv a svobod, zejména čl. 34 odst. 1, kde jsou zakotvena přirozená práva a svobody (svoboda tvorby a projevu a ostatní), přičemž jeho nositelem je typicky autor. Autor může svá autorská práva vykonávat sám, anebo prostřednictvím licenčních smluv, které další osobě v daném rozsahu zakládají uživatelské právo k dílu autora. Samotným předmětem autorského práva je dílo autora, tedy výtvor pocházející z tvůrčí duševní činnosti člověka, který je vyjádřitelný v objektivně vnímatelné podobě, přičemž nutností je, aby vykazoval jistou vlastní hodnotu, chápeme hodnotu uměleckou i tržní.⁶

S ohledem na výše uvedené je možno přistoupit k charakteristice samotného obsahu autorského práva, kdy za tímto je nutno vidět výlučná majetková a osobnostní práva autora, která však autor nemůže na jiného právoplatně převést či se jich jinou legální formou vzdát.⁷ Uvedená práva jsou absolutní povahy, působí tedy *erga omnes* a jsou nepromlčitelná. Výhradní osobnostní práva zahrnují zejména právo na autorství, právo dílo zveřejnit, označit a určit způsob uvedení autorství, právo na nedotknutelnost díla a jeho změn, právo na autorský dohled, ale také právo na to, aby bylo dílo užíváno způsobem nesnižujícím jeho hodnotu. Uvedená práva se pojí k životu autora, kdy v důsledku s jeho smrtí zanikají. Funkcí těchto práv je zabránit zcizení díla, popřípadě oslabování práv autora, která mu zákon k jeho dílu dává.

Po smrti autora se ochrany těchto práv mohou domáhat osoby blízké a osoby ze zákona legitimované, to již ale z titulu postmortální ochrany, kdy tato není časově omezená. Osobnostní práva autora jsou imanentním prvkem k tomu, aby v jejich důsledku mohl autor vykonávat svá práva majetková, která jsou kategorizována na práva absolutní a relativní a podstatou je vykonává autor nebo osoba jím pověřená. Výhradní majetková práva relativního charakteru nalézají uplatnění zejména v licenčních smluvních vztazích, kdy důvodem jejich vzniku je typicky závazek.⁸ Na rozdíl od vlastnického práva k hmotnému substrátu, na němž bývá dílo zachyceno, které je časově neomezené, jsou absolutní majetková práva autora omezena trváním na dobu jeho života a 70 let po jeho smrti. Lhůta 70 let trvání majetkových práv se však počítá v případě spoluautorství od okamžiku smrti posledního z nich.

Výkonem majetkových práv může autor pověřit jinou osobu anebo kolektivního správce. Majetková práva au-

tora jsou demonstrativně představována právem užít dílo, vytvářet rozmnoženiny, rozšiřovat originál, pronajímat, půjčovat a vystavovat originál nebo rozmnoženiny díla a právo dílo sdělovat veřejnosti. Pokud autor nechce tato práva vykonávat sám, poskytne oprávnění k výkonu těchto práv jiné osobě skrze licenční smlouvu, ve které nabyvateli uděluje licenci. I při udělení licence autorovi absolutní práva zůstávají, přičemž mu ale plyne povinnost se zdržet jejich výkonu. Udělením licence se tedy nejedná o pravý translativní převod práv, jelikož nedochází k trvalé změně jejich nositele. Jedná se však o převod relativní, konstitutivní, zakládající možnost jejich užívání nabyvatelem licence. K prolomení zásady majetkových práv může dojít v případě zaměstnaneckého díla, kdy zde na základě zákonného zmocnění tato za daných okolností vykonává zaměstnavatel.

Licenční smlouva autorskoprávní

V současnosti licenční smlouva upravuje oproti předešlé právní úpravě práva a povinnosti z ní plynoucí jednotně skrze ustanovení zakotvená v občanském zákoníku od § 2358 dále. Předešlá právní úprava byla roztržena a licenční smlouva pro průmyslová práva byla, byť kuse, upravena v tehdejší obchodní zákoníku⁹ a licenční smlouva zahrnující předměty spadající pod ochranu autorského zákona byla zahrnuta právě v autorském zákoně. Tento stav dvojkolejnosti právních úprav je do dnešní doby zachován i v právním řádu SR. Pokud jsou oba právní řády porovnány, pak lze konstatovat, že česká právní úprava je systematičtější a přehlednější. Dle soudobé praxe a doktríny lze konstatovat, že licenční smlouva představuje nástroj dávající možnost zainteresovaným stranám upravit si vzájemná práva a povinnosti, zajisté mimo kogentních ustanovení zákona, tak, aby toto v nejširším rozsahu respektovalo jejich potřeby a autonomii jejich vůli, jelikož podstatou je licenční smlouva projevem svobodné vůle se vázat a k tomu si vybrat smluvního partnera. Nad tímto pravidlem však někdy převažuje veřejný zájem zahrnutý zákonnými licencemi. Pokud se jedná o klasifikaci licenčních smluv, jde o typicky speciální nominátní typizovaný a zákonem upravený smluvní vzor, kdy však není vyloučeno, aby licenční smlouva měla hybridní povahu a zahrnovala atributy smluv adhezních či distančních¹⁰, popřípadě smluv spotřebitelských a v neposlední řadě může být také kombinována nebo vyvěrat ze smlouvy o dílo.

Zákonodárce kombinací smluvních typů nevylučuje, jelikož toto by odporovalo nejen zájmům autorů a jejím smluvním partnerům, ale i potřebám soudobé praxe a tím i veřejnému zájmu. Že je kombinace smlouvy o dílo a licenční smlouvy zákonodárcem předvídána, pramení i z § 631 občanského zákoníku, kdy zde je

⁶ DOBŘICHOVSKÝ, T a kol. *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2018. 79 s. ISBN 978-80-87975-84-8. s. 31.

⁷ Srovnej § 11 odst. 4 a § 26 odst. 1 autorského zákona.

⁸ BAČÁROVÁ, R. *Zmluvné závazky v autorském práve*. Bratislava: C. H. Beck, 2018. 256 s. ISBN 978-80-89603-63-3. s. 3.

⁹ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁰ POLČÁK, R. a kol. *Právo informačních technologií*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. 656 s. ISBN 978-80-7598-045-8. s. 315.

upravena problematika zahrnující vytvoření díla s nehmotným výsledkem. Výše popsaná licence není licenci veřejnoprávní mající původ ve státní moci, jedná se však o licenci soukromoprávní, dobrovolnou, tedy smluvní, v doktríně též označovanu jako pravou, jelikož licence zakládající právo dílo užít ze zákona je značena jako nepravá.¹¹ Takto udělená práva soukromoprávní licence má klasifikačně povahu nehmotné hromadné věci,¹² což tedy znamená, že může být předmětem občansko-právních vztahů dispozičních, které se v praxi projevují tak, že je dána zákonná možnost s licenci disponovat, ve smyslu licenci postoupit zcela nebo zčásti třetí osobě. K takové dispozici s licenci však zákon striktně vyžaduje písemný souhlas poskytovatele licence. Nabyvatel licence je i oprávněn udělit podlicenci, bylo-li toto ujednáno v licenční smlouvě. Takové nakládání ve smyslu udělení sublicence či *cese* licence je možné i dle právního řádu SR, kdy toto slovenský Autorský zákon upravuje v § 72.¹³ Pravdou ale je, že se jedná o dispozitivní ustanovení, které může být smluvně stranami vyloučeno, což pak znamená, že nabyvateli licence (licencionáři) by zůstalo pouhé právo dílo užít osobně v dohodnutém rozsahu. Pokud však takového ujednání není a autor udělil souhlas k poskytnutí podlicence, pak i zde platí podmínka, že podlicence nesmí být většího rozsahu než licence samotná, což vychází z římsko-právního principu *nemo plus iuris ad alium transfearre potest quam ipse habet*. Pokud bylo oprávněnou osobou uděleno právo s licenci dál nakládat, není pak ani vyloučeno, aby se licence stala předmětem zástavního práva,¹⁴ jelikož licence je věcí mající hodnotu, tedy věcí obchodovatelnou.¹⁵ Na základě výše uvedeného je tedy patrné, že licenční smlouva je prakticky jediným legálním prostředkem umožňujícím autorovi s vlastním dílem v tržním prostředí na smluvní bázi nakládat. Uvedené ovšem platí, pokud pomineme možnost danou českým právním řádem (v SR prozatím nezavedeno), a to možnost užití dalšího smluvního titulu umožňujícího nakládat s právy autora představovanou dědicovou smlouvou. Licence, jak bylo řečeno, může vzniknout ze smlouvy o dílo, jedná-li se o dílo vytvářené na objednávku v zákonném režimu. U takového díla se uplatňuje nevyvratitelná právní domněnka o vzniku licence, daná *ex lege*. Ovšem i zde se jedná o dispozitivní pravidlo, které mohou strany ujednáním vyloučit.

¹¹ SRSTKA, J. a kol. *Autorské právo a práva související*. Vysokoškolská učebnice. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2019, 432 s. ISBN 978-80-7502-386-5. s. 159.

¹² LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1756.

¹³ Zákon č. 185/2015 Z. Z. Autorský zákon.

¹⁴ Ve věci způsobilé zástavy srovnaj § 1310 OZ, kdy platí, že zástavou může být každá věc, jedná-li se o věc obchodovatelnou.

¹⁵ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1276 s. ISBN 978-80-7400-499-5. s. 1077.

Druhy licenčních smluv

Licenční smlouvy mohou být kategorizovány dle rozličných parametrů a kritérií. V zásadě se jedná o dělení na licenční smlouvu autorskou a speciální licenční smlouvu nakladatelskou. Jsou-li licenční smlouvy děleny dle obsahu, pak lze tyto dělit na výhradní a nevýhradní. Pokud se mají licenční smlouvy dělit dle důvodu vzniku, pak typicky rozeznáváme licence smluvní a zákonné. Jedná-li se o rozsah licence, pak tento je vytvářen dohodou stran, kdy se může jednat o licenci omezenou na určitý způsob užití, popřípadě o licenci na všechny známé způsoby užití v době jejího uzavírání. Podstatou tedy hovoříme o licenční smlouvě s omezeným či neomezeným rozsahem užití. Dalším měřítkem může být i teritorialita, kdy platí, že pokud strany uzemní rozsah nevymezily, uplatní se vyvratitelná právní domněnka předpokládající omezení pouze na území ČR. Z jiného pohledu lze pak licenční smlouvy členit na kolektivní a hromadné.¹⁶ Zde platí, že kolektivní licenční smlouvy mají uplatnění při kolektivní správě autorských práv vykonávané kolektivním správcem. Institut hromadné licenční smlouvy se naopak vyznačuje širším spektrem předmětů autorského práva. V praxi se pak často vyskytuje i licence sdružená, nacházející uplatnění zejména u počítačových programů. Podstatou zde je, že poskytovatel oprávněnému nabyvateli uděluje více licenci (*package*). Typicky známé například při zakoupení home office (což je sdružení počítačových programů zastoupené nejčastěji Word, Excel, Power Point). Dalším kritériem může být to, zda je licenční smlouva omezena časově, jelikož ji lze uzavřít na dobu určitou, ohraničenou, nebo na dobu neurčitou s možností výpovědi, kdy však i tato je limitována co se trvání licence týče délkou trvání autorských práv, tedy po dobu života autora či spoluautora a 70 let po smrti posledního z nich.

Licenční smlouva nevýhradní

Nevýhradní licence autorskoprávní má obsahově rozdílný rozsah práv a povinností. Zde platí, že pokud není výslovně ujednáno, že se jedná o licenci výhradní, pak je licence nevýhradní.¹⁷ Uvedené pravidlo se neuplatní u licence nakladatelské, kdy zde platí pravý opak. Udělení nevýhradní licence nebrání tomu, aby byla v čase udělena další nevýhradní licence, a aby autor dílo sám užíval. Zákon nevyžaduje pro tuto licenci písemnou formu, ovšem s ohledem na právní jistotu tuto lze doporučit. Již existující udělená nevýhradní licence nebrání autorovi udělit licenci výhradní, přičemž není-li ujednáno jinak, zůstává dřívější nevýhradní licence zachována. Výjimku by tvořila skutečnost, že by strany ujednaly v dříve udělené

¹⁶ JAKL, L. *Licence v oblasti práv k duševnímu vlastnictví*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, o. p. s., 2008, 196 s. ISBN 978-80-86855-29-5. s. 21.

¹⁷ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 2072 s. ISBN 978-80-7400-287-8. s. 608.

nevýhradní licenci, že po udělení výhradní licence tato bez dalšího zaniká. Je-li první udělena výhradní licence, následná nevýhradní licence by mohla vzniknout jen za předpokladu písemného souhlasu nabyvatele výhradní licence. Autorský zákon Slovenské republiky řeší tuto problematiku totožně ve svém § 70 a dále.

Licenční smlouva výhradní

Exklusivita výhradní licence tkví v tom, že její poskytovatel okamžikem jejího udělení ztrácí právo udělit stejnou licenci další osobě. Není-li pak ujednáno jinak, je i poskytovatel povinen zdržet se výkonu práv, které licenci propůjčil (jedná se o dispozitivní ustanovení). Uvedená omezení jsou pak zhodnocena v samotné ceně licence. Zde se domnívám, že by ale v rámci ochrany práv autora měl zákon kogentně určovat, že udělená výhradní licence s vyloučením vlastní možnosti autora dílo osobně užít, by nemohla být poskytována bezplatně. Shodně v ČR i SR platí, že je-li sjednávána licence výhradní, je pro její platnost obligatorní písemná forma. V SR by nedodržení formy bylo sankcionováno neplatností, v ČR by ale za jistých okolností taková licence mohla obstát jako licence nevýhradní, popřípadě by mohla být stižena relativní neplatností.

Speciální licenční smlouva nakladatelská

Nakladatelská licence, potažmo smlouva se uzavírá na vydání díla jediným nakladatelem, s možností ujednání o opakovaném vydání díla. Jedná se o zvláštní typ licenční smlouvy, převážně výhradní, kdy i pro tuto se vyžaduje písemná forma. Zákon jasně říká, že předmětem nakladatelské licenční smlouvy může být pouze taxativně daný výčet děl, kdy sem spadá dílo slovesné, hudební, fotografické či dílo výtvarného umění, a to ve smyslu § 2384 odst. 1 občanského zákoníku. Z tohoto druhu licenční smlouvy je autor oprávněn *ex lege* ke korektuře. Kogentně je autorovi zakázáno se tohoto práva vzdát.

Obsahové náležitosti licenční smlouvy autorskoprávní

Licenční smlouva je v občanském zákoníku zanesena do části upravující relativní majetková práva, kdy na základě ní se jedná o dočasné přenechání věci k užití jinému. Obsahem licenční smlouvy může být vše, co si strany smluvně ujednají, pokud toto neodporuje kogentním ustanovením zákona, veřejnému pořádku a dobrým mravům. V zásadě obsahuje prvky obligatorní a vedlejší. Za podstatné náležitosti licenční smlouvy považují jasnou identifikaci smluvních stran, explicitní udělení souhlasu na užití díla a nezaměnitelnou identifikaci a vymezení díla, které je licencováno. Nedodržení tohoto smluvního minima by totiž vedlo k neplatnosti licenční smlouvy. Pravidelnými náležitostmi, kdy zákon se o těchto zmiňuje pouze de-

monstrativně, jsou jak způsob použití díla, rozsah licence, trvání licence, odměna poskytnutá za udělení licence, dohoda stran o výhradnosti, popřípadě nevýhradnosti licence, ale také dohoda o možnosti dalšího nakládání s licenci, jak bylo popsáno výše. Pokud se jedná o způsob užití díla, tento si mají strany jasně ujednat, kdy možné je i ujednat užití díla bez omezení. Není-li způsob užití díla ujednan, pak platí zákonná domněnka, že byl udělen souhlas k takovému užití díla, které umožní naplnit účel smlouvy. Jedná-li se o dobu trvání licence, pak není-li tato stranami ujednána, platí, že časový rozsah licence je omezen na dobu, která je obvyklá pro daný druh díla, ovšem nikoliv na dobu delší než jeden rok. Ve věci výhradnosti a nevýhradnosti licence při licenční smlouvě autorské, není-li ujednána explicitně licenční smlouva výhradní, má se za to, že se jedná o licenci nevýhradní. Pokud se jedná o možnost nakládání s licenci, musí tato být stranami explicitně ujednána. Jedná se totiž o možnost licenci postoupit, popřípadě udělit podlicenci, anebo upravit otázky spojené s přechodem licence na dědice, kdy tento lze smluvně vyloučit. V případě udělení sublicence či postoupení licence je totiž vždy nutný souhlas autora. V neposlední řadě je nutné sjednat odměnu za užití díla, popřípadě určit způsob jejího určení. Není-li však odměna co do výše nebo způsobu určení ujednána, může být licenční smlouva stále platná, pokud z vůlí stran plyne, že chtěly uzavřít úplatnou licenční smlouvu. Zde se uplatní pravidlo o zaplacení odměny v obvyklé výši. Odměna se tedy poskytuje za poskytnutí souhlasu autora s užitím díla, kdy nejčastěji bývá vyjádřena v penězích. Zákon nevylučuje, aby strany vázaly výši odměny, která participuje na výnosu, nebo odměny fixní a nevylučuje ani to, aby byla licenční smlouva sjednána bezúplatně.

V případě odměny upravuje z důvodu ochrany slabší strany zákon i případ, kdy není-li sjednána odměna participující na výnosu nebo poskytnutá bezplatná licence a poskytnutá odměna je ve zjevném nepoměru k zisku dosaženému z výnosu z licence, náleží autorovi *ex lege* aktivní legitimace k uplatnění dodatečné odměny, kdy však se musí jednat o požadavek přiměřený. Tohoto zákonného práva se autor nemůže platně vzdát.¹⁸ Pokud se strany na výši dodatečné odměny uplatněné autorem na nabyvateli licence nedohodnou, určí na návrh oprávněné osoby její výši soud. Institut dodatečné odměny nachází vlastní uplatnění i u děl vytvářených v závislostních poměrech, zejména pak u díla zaměstnaneckého. Soudobě jsou práva autorů posílena v důsledku implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady 2019/790 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu, kdy tato se mimo jiné projevuje i ve zvýšené ochraně ekonomických zájmů autora, což se projevilo v novelizaci ustanovení o vhodné a přiměřené odměně a případně i dodatečné odměně pro autora (*bestsellerová doložka – pro odměnu paušálně sjednanou i nově pro odměnu podílovou*) zohledňující skutečnou i potenciální hodnotu licence. Soudobě je možné právo na dodatečnou odměnu

¹⁸ Ve věci odměny a dodatečné odměny při licenční smlouvě autorskoprávní srovnej § 2374 občanského zákoníku.

nárokovat i v případě, že byla sjednána odměna podílová nebo paušalizovaná. Zákon i připouští sjednat odměnu paušalizovaně, ale za předpokladu, že je k takovému ujednání dostatečné odůvodnění. Ostatní související změny nastalé v důsledku implementace uvedené směrnice jsou představovány zejména v oblasti nastavení pravidel pro odstoupení od licenční smlouvy zcela, nebo omezení jejího rozsahu, případně způsobu užití díla. Směrnice zakotvuje i licenci pro digitální výuku a zdůrazňuje lepší přístup k dílu autora, které je na trhu nedostupné a dále i zvyšuje ochranu autorských děl a cílí i na tiskové publikace, možnost jejich rozmnožování a rozšiřování a v oblasti výjimek pak zavádí nóva, například pojem pastiš v oblasti karikatury.

Pokud se jedná o nahodilé složky v licenčních smlouvách, zde je možné ujednat zajištění závazku z licenční smlouvy, sjednat rozhodné právo licenční smlouvy, je-li účasten zahraniční prvek a případně i upravit otázky spojené s náhradou škody. Současně zde lze i ujednat otázky problematiky rozmnoženiny pro autora a eventuálně i nastavit pravidla pro změny v licenční smlouvě a její možné dodatky, kdy platí, že pokud je licenční smlouva uzavřena v písemné formě ze zákona či z vůle stran, pak i tato ujednání musí mít stejnou přísnou formu. Zde doporučuji stranám, aby vždy již v samé licenční smlouvě v rámci předcházení možných sporů, ujednaly způsoby změn ve smlouvě a pokud si ujednají pro tyto formy písemnou, aby ještě navíc zakotvily klauzuli o skutečnosti, že ústní či jiná obdobná forma změn nevyvolává právních následků, a že se k ní tedy nepřihlíží.

Uzavírání licenčních smluv v reálném světě

Ustanovení o licenční smlouvě proces jako takový neupravuje, kdy tedy v důsledku bude nutno užít i obecných principů pro uzavírání smluv upravených v občanském zákoníku od § 1724, a to s tím, že pokud ustanovení o licenční smlouvě bude obsahovat některé z pravidel odlišně od ustanovení obecných, bude užito přednostně těchto ustanovení speciálních. Speciálně bude upravena zejména problematika odstoupení od licenčních smluv v důsledku nečinnosti nabyvatele či odstoupení od licenční smlouvy z důvodu změny přesvědčení autora, ale také i ustanovení o zániku licence v důsledku nastalé smrti fyzické osoby či zániku právnické osoby bez právního nástupce. A speciálně pak dále budou také upraveny časové aspekty omezující licenci při neujednání délky trvání licence na maximálně jeden rok. Klasicky se zde uplatní princip návrhu na uzavření smlouvy (*ofertu*) a přijetí nabídky (*akceptaci*). Návrh na uzavření smlouvy je v obecné podobě upraven v občanském zákoníku v § 1731, ze kterého plyne, že z návrhu musí být zřejmé, že osoba ho činící má úmysl uzavřít určitou smlouvu právě s tou osobou vůči níž tuto nabídku činí. Toto uvedené pravidlo v reálném světě potíží nečiní, kdy však ale z podstaty by bylo velmi těžkým ho aplikovat v internetovém prostředí. Zde v reálném světě je obvyklé, že pro akceptaci nabídky je určena lhůta anebo se uplatní pravidlo, že nabídka by měla být přijata bez-

prostředně poté, co se dostane do dispozice druhé smluvní strany. V praxi není vyloučeno, aby taková nabídka byla přijata i konkludentně (nejčastěji tím, že si strany bez dalšího začnou poskytovat plnění). Ve věci otázky včasnosti přijetí nabídky či odvolání návrhu se uplatní obecná pravidla zakotvená v občanském zákoníku, není-li speciální úprava, jiné dohody stran neodporující zákonu či zavedené smluvní praxi mezi stranami. Uvedené vychází ze skutečnosti, že až na výjimky je autor, potažmo osoba vykonávající jeho majetková práva, slabší smluvní stranou.

Pokud se jedná o speciální úpravu obsahující návrh na uzavření licenční smlouvy v autorském právu, pak tento je zakotven v § 2373 občanského zákoníku a z podstaty tedy stojí nad úpravou obecnou. Zákon umožňuje, aby tento návrh byl činěn i vůči neurčitému počtu osob, a to za předpokladu, že jsou předem známy podmínky licenčního vztahu, jejichž splnění vede k možnosti užití díla. V takovém případě k uzavření licenční smlouvy dojde i v okamžiku, aniž by se přijetí nabídky dostalo zpět navrhovateli. Praktičnost tohoto ustanovení se uplatní zejména v oblasti počítačových programů, kdy k uzavření licence stačí pouhé stisknutí ikony OK. V důsledku se zde jedná o *click-wrap* licenci. Jedná-li se o proces uzavírání licenčních smluv v digitálním prostředí, pak zde je nutné podotknout, že strany uzavírají distanční smlouvy, tedy smlouvy bez osobní účasti. Zde může docházet k tomu, že dojde i ke kombinaci smlouvy distanční a adhezni. S ohledem na specifičnost sítě internet a samotný technologický princip jejího fungování je nutnost poukázat na časové hledisko, kdy se zde prakticky vyžaduje s ohledem na společenský vývoj dání možnosti udělení licence bez prodlev, tedy okamžitě. Vlastní specifika v oblasti licenčních smluv se pak váží k nákupu software, kde se uplatní systém EULA (*End User Licence Agreement*), kdy podstatou se jedná o specifické licenční ujednání uzavřené před nákupem software mezi koncovým uživatelem a výrobcem, či tvůrcem software stanovujícím pravidla a podmínky, kterými se uživatel musí řídit, tedy i zákaz editace a šíření příslušného software, kdy porušení takového ujednání může vyvolat negativní právní důsledky.

Uzavírání licenčních smluv v digitálním světě

Uzavírání licenčních smluv v digitálním světě je ovlivněno zejména specifičností sítě internet, kde tyto procesy probíhají, a technologickým principem jejího samotného fungování, kdy tento z podstaty umožňuje užití děl způsobu, které právě vyvěrají z principů, na nichž je tato síť vystavěna. Zde v podstatě v zásadě platí, že pokud má být dílo v této síti šířeno a užíváno, je podmínkou k jeho zveřejnění a následnému šíření dílo do tohoto prostředí na jistý server nahrát. Uvedený proces vykazuje tedy odlišnost od užití díla v reálném světě, kde není vždy zapotřebí k jeho užití vytvoření rozmnoženiny. Proces uzavírání licenčních smluv v digitálním světě se primárně vyznačuje neosobní účastí stran na daném kontraktu. Zde je tedy zapotřebí v digitálním světě brát v potaz i internetové právo,

keré se právě zabývá způsoby užití děl v digitálním prostředí, kdy podstatou se jedná o zajištění přístupu k nim za pomoci technologických nástrojů typu *hyper link, file hosting* a obdobně. Při takovém užití děl pomocí vyjmenovaných nástrojů vždy dochází k vytváření rozmnoženin, které však podléhají souhlasu autora.

Zánik licenčního právního vztahu

V souvislosti se zánikem právního vztahu ve věci licenční smlouvy budou zmíněny i otázky využití licence, kde právě z tohoto důvodu nebude samotný institut užití licence, popřípadě povinnosti využití licence dále blíže specificky individuálně hloubkově řešen. V obecných ustanoveních o licenci je uvedeno, že nabyvatel licence nemá tuto povinnost využít. Opak by platil za předpokladu, že by trvání práva záviselo na jeho výkonu. Ve speciální úpravě licence k předmětu chráněným autorským právem však platí opak, kdy nabyvatel, není-li ujednáno jinak smluvně, je povinen licenci využít a nevyužívání výhradní licence nabyvatelem může vést za splnění zákonných předpokladů k odstoupení od licenční smlouvy.

Při zániku licenční smlouvy je nutno mít na paměti, že se jedná o soukromoprávní závazkový vztah, kdy licenční smlouva je právním titulem právě k nabytí licence samotné. Licence zde představuje majetkovou hodnotu, kdy z pohledu kategorizace věci se jedná o věc nehmotnou. Jedná se tedy o aktivum, kterého lze využít i jako základního vkladu do právnické osoby při jejím vzniku. V důsledku je pochopitelné, že v praxi se často hovoří o zániku licence, a nikoliv o zániku licenční smlouvy. Můžeme se setkat s případy, kdy licenční smlouva je stále platná a licence v ní udělená již zanikla, a to třeba v důsledku vyčerpání kusů dřívě, než uplynula samotná doba, na kterou byla licenční smlouva uzavřena. Nutné je si však uvědomit, že naopak licence zaniká nejpозději se zánikem licenční smlouvy, kdy by tedy prakticky nebylo možné, aby licenční smlouva zanikla a licence nadále trvala. V případě licence se jedná o závazkový vztah, kdy z větší části budou aplikovatelná pravidla pro změnu či zánik závazkového právního vztahu. Samotným plynutím času licence zaniká v důsledku omezení trvání autorských majetkových práv *ex lege*, není-li dohodnuto jinak, jedná se o dobu autorova života a dobu 70 let po jeho smrti. Uvedené lhůty vyplývají z legislativy Evropské unie, konkrétně pak ze směrnice o době ochrany autorského práva 2011/77/EU ze dne 27. září 2011. Pokud jsem zmínil, že licence zaniká právě v důsledku nastalé právní skutečnosti, tedy plynutí času, pak je nutno i zmínit, že zaniká v důsledku tohoto právního institutu, i v případě, kdy byla licenční smlouva uzavřena stranami, dohodou na dobu určitou. Uvedené platí, jak pro typ autorskoprávní licence výhradní i nevýhradní. Zvláštním případem zániku licenční smlouvy je zánik licence v důsledku splnění účelu smlouvy, což se uplatní zejména u licence kusové. Zákon sice tuto možnost v ustanoveních o zániku autorskoprávní licence neuvádí, nicméně tuto možnost dovozují jak z doktríny, tak z logiky samé,

jelikož se zde dá prakticky aplikovat pravidlo o zániku závazku s plněním.

Klasicky pak dalším způsobem, respektive právním důvodem vedoucím k zániku licence, může být smrt nabyvatele licence fyzické osoby, popřípadě zánikem nabyvatele právnické osoby bez právního nástupce, to ovšem za předpokladu, že toto bylo v licenční smlouvě ujednáno, jelikož dle dikce zákona platí, že pokud strany neujednají jinak, pak v důsledku smrti fyzické osoby nebo zániku právnické osoby přechází práva z licenčních smluv, tedy licence samotná, na jejich právní nástupce. Aby bylo možno takový přechod práv vyloučit, a tím zachovávat právní vztahy a jistotu a hájit zejména majetkové zájmy autora, ponechal zákonodárce toto ustanovení dispozitivním. Po zemřelém autorovi nejčastěji nastupují do jeho práv dědici, popřípadě odkazovník, ale zde mám za to, i přes skutečnost, že o této explicitně zákon nevyovídá, že do jeho práv mohou vstoupit i úplně jiné cizí osoby, a to v důsledku dědické smlouvy, anebo skutečnosti, že dědici přenechali předlužené dědictví věřiteli, kdy tedy i na základě tohoto titulu může být věřitel nabyvatelem licence, nebyl-li předem vyloučen smluvně samotný přechod licence na dědice, jenž má zde postavení dlužníka. V případě právnické osoby, pokud tato zaniká bez právního nástupce a podléhá tedy likvidaci nebo byla zrušena či na ni byl vyhlášen konkurs, nemůže ani konkursní správce, ani likvidátor licenci převést na jinou osobu. Uvedené platí, nebyl-li ujednáno jinak. V současnosti se však často setkáváme v praxi i s otázkami spojenými s prodejem závodu či jeho části, kdy zde platí, že převod práv duševního vlastnictví je možný se souhlasem poskytovatele těchto. V případě smrti autora nemajícího žádných dědiců, kdy dědictví přechází na stát, je tento nástupníkem práv a povinností autora a majetková práva za něj vykonává Státní fond kultury České republiky.

Licence také může zaniknout výpovědí licenční smlouvy, byla-li taková možnost sjednána nebo popřípadě byla-li uzavřena licence na dobu neurčitou, kdy zde možnost výpovědi je při dodržení roční výpovědní doby dána ze zákona. Uvedená pravidla zániku licence jsou téměř totožně upravena i v slovenském právním prostředí, kde i zde je dána možnost přechodu práv z licenční smlouvy smluvně vyloučit. Zde však ale platí, že nemá-li nabyvatel žádného právního nástupce, pak licence bez dalšího zaniká *ex lege*. Pokud se jedná o výpověď licenční smlouvy v slovenském právním prostředí, zde tuto Autorský zákon, kde je licenční smlouva upravena, speciálně neřeší a bude tedy nutno použít ustanovení zakotvená v § 582 Občianskeho zákoníku. Zvláštním případem zániku licenční smlouvy a v důsledku s tím i licence v ní udělené je odstoupení od licenční smlouvy, které má-li být uplatněno, mělo by být stranami, včetně podmínek odstoupení, dojednáno. Při užití tohoto institutu je v případě písemné licenční smlouvy nutné užít stejnou formu i pro odstoupení, které zde podstatou představuje jednostranné právní jednání.

Důvody pro odstoupení od licenční smlouvy si mohou strany vymezit, kdy nejčastěji se tak však bude dít při závažných porušeních licenční smlouvy zakládajících v dů-

sledku nerovnost práv a povinností z nich plynoucích. Důvodem tak může být neposkytnutí protiplnění za udělenou licenci, tedy neuhrazení sjednané odměny. Dalším důvodem může být zásah do osobnostních, respektive i majetkových práv autora, nabyvatelem licence v oblasti, kterou licence nepokrývá. Zde při tomto institutu se ale uplatní i obecná pravidla pro odstoupení od smlouvy vůbec, kdy se tak může dít například u smluv uzavřených v tísní za razantně nápadně nevýhodných podmínek. Problematika odstoupení od smlouvy obecná je dána v obou právních úpravách takřka jednotně. Důvodem pro odstoupení od licenční smlouvy může být však také to, že nabyvatel licence výhradní tuto nevyužívá a tím poškozuje ekonomické zájmy autora, a nejen ty. Dalším speciálním důvodem, pro který může být od licenční smlouvy odstoupeno, je změna přesvědčení autora. Tento institut je však uplatnitelný jen v případě, že autor ztratí přesvědčení o vlastním díle, kdy se toto mohlo ukázat nedostatečně odborným či zastatelným. Podmínkou však je, že se jedná o subjektivní, interní vjem autora, a že se jedná o dosud nezveřejněné dílo. Odstoupí-li však autor z takového důvodu od licenční smlouvy, lze předpokládat, že bude nucen čelit sekundárním následkům takového právního jednání, kdy se zejména bude jednat o náhradu škody. Pokud bude řešena otázka odstoupení od výhradní licenční smlouvy z důvodu jejího nedostatečného využívání či žádného využívání, pak lze, není-li dohodnuto jinak, v zákonném režimu od licenční smlouvy odstoupit až po předešlé písemné výzvě nabyvateli s poskytnutím lhůty, aby tento licenci řádně využíval a nepoškozoval tak zájmy autora. Uvedeného institutu však ale ze zákona nelze využít dříve, než uplyne ochranná lhůta stanovená na 2 roky od okamžiku uzavření licenční smlouvy. Dalším speciálním pravidlem dávajícím možnost odstoupit od licenční smlouvy, v tomto případě licenční smlouvy nakladatelské, je legální důvod plynoucí přímo *ex lege*, kdy tento je představován neumožněním autorovi vykonat autorskou korekturu. Tohoto zákonného práva se autor k licenční smlouvě nemůže platně smluvně vzdát. V praxi není ani vyloučeno, aby licenční smlouva zanikla prostou dohodou stran, tedy konsensuálně.

Závěr

Předložený článek se v komplexnosti zabýval problematikou nehmotných statků v oblasti autorského práva, kdy bylo vytyčeno základní pojmosloví a systematika práva duševního vlastnictví tak, aby bylo pochopitelným, co vše lze za autorsky chráněné dílo považovat a jak s tímto nakládat, jakožto s jistou hodnotou náležející autorovi při uplatňování jeho osobnostních a majetkových práv k vlastnímu dílu. Článek vymezil i pravidla a způsoby uzavírání licenčních smluv v reálném i digitálním světě, zdůraznil nutnost zachování respektu k autorským právům a vyzdvihl význam licenční smlouvy, jakožto téměř jediného prostředku, skrze který autor může přenést realizaci svých majetkových práv na jinou osobu. S ohledem na význam licenční smlouvy bylo zaměřeno i na její formu, obsahové náležitosti, ale také na způsoby, kterými lze licenčněprávní vztah založený na smluvní bázi ukončit. Byla-li v místech porovnávání úprava daného institutu v českém a slovenském právním řádu, pak toto bylo činně s úmyslem podpořit tvorbu autorů obou zemí a také ochotu obchodních partnerů pocházejících z obou zemí se bez obav navzájem smluvně vázat a tím obohacovat svět o kulturní bohatství. Provedené porovnání, byť parciální, obou právních řádů bylo také činně z toho důvodu, aby bylo patrné, že česká právní úprava zanesená na jedno místo v rekodifikovaném kodexu, je pro podporu jistoty v právních vztazích a ochotu se v nich vázat, a pro systematickosti a přehlednosti a univerzalitu v zásadě lepším řešením než dosud přežívající roztržitost právní úpravy ve více zákonech, jak tomu je ve Slovenské republice.